

LAUSUNTO

Vaalijohtaja Arto Jääskeläinen
Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö

18.11.2015

Tarkastusvaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi puoluelain sekä ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 73/2015 vp.)

Esityksen keskeinen sisältö

Vuosina 2009-2010 uudistettua vaali- ja puoluerahoituslainsäädäntöä (laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 273/2009 ja sen muutokset 684/2010 sekä puoluelain muutokset 683/2010) on vähintään kertaalleen sovellettu kaikissa eri vaalityypeissä: europarlamenttivaaleissa 2009 ja 2014, eduskuntavaaleissa 2011 ja 2015, presidentinvaalissa 2012 ja kunnallisvaaleissa 2012.

Eduskunta edellytti kannanotossaan 11.2.2014 tarkastusvaliokunnan mietinnön (TrV9/2013 vp.) johdosta, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää vaali- ja puoluerahoitusta koskevat uudistamistarpeet. Oikeusministeriö asetti eduskunnan kannanoton johdosta parlamentaarisen työryhmän 21.11.2014 selvittämään vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön tarkistamista. Työryhmä koostui kaikkien eduskuntapuolueiden edustajista. Lisäksi työryhmässä oli mukana pysyvinä asiantuntijoina tilintarkastuspäällikkö Jaakko Eskola Valtiontalouden tarkastusvirastosta, osastopäällikkö Auni-Marja Vilavaara valtioneuvoston kansliasta, vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriöstä sekä ministeri Lauri Tarasti. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 22.4.2015 (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 29/2015). Työryhmän mietintö oli yksimielinen.

Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus siitä, millä tavoin tarkastusvaliokunnan esittämät ja muut mahdolliset vaali- ja puoluerahoitusta koskevat kehittämissuhteet olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa. Työryhmän tuli arvioida myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston vuonna 2011 Suomelle antamien vaali- ja puoluerahoitusta koskevien suositusten toteuttamismahdollisuuksia ja tarvittaessa tehdä ehdotukset niiden toteuttamiseksi.

Nyt käsittelyssä olevalla hallituksen esityksellä toteutetaan työryhmän lainsäädäntöä koskevat ehdotukset, joista keskeiset ovat:

- Puoluelain nojalla maksettavan avustuksen (jatkossa puoluetuki) käytön valvonta siirrettäisiin oikeusministeriöltä Valtiontalouden tarkastusvirastolle.
- Puoluetukea voisi jatkossa saada eduskuntapuolueiden lisäksi puolue, joka saa vähintään kahden prosentin valtakunnallisen kannatuksen eduskuntavaaleissa. Puoluetukea saavaa puoluetta ei myös-

kään poistettaisi puolerekisteristä, vaikka se ei olisi saanut kansanedustajapaikkaa kaksissa peräkkäisissä eduskuntavaaleissa.

-Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus laajennettaisiin presidentinvaalissa tukiyhdistykseen. Ilmoitusvelvollisuus vaalirahoituksesta europarlamenttivaaleissa laajennettaisiin koskemaan myös toista varaedustajaa.

Lisäksi esitetään hallitusohjelmakirjauksen (Ratkaisujen Suomi, Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015) mukaisesti puoluelakia muutettavaksi niin, ettei puoluetuen jakopohjustusta tarkistettaisi, vaikka eduskuntavaalien välisenä aikana vähintään puolet jotakin puoluetta edustaneista kansanedustajista luopuisi edustamasta tätä puoluetta eduskunnassa.

Hallituksen esitys vs. tarkastusvaliokunnan mietinnöissä esitetyt uudistamistarpeet

Edellä mainittu työryhmä kävi läpi kaikki tarkastusvaliokunnan mietinnöissä (TrVM 9/2013 vp. ja TrVM 11/2014 vp.) esitetyt vaali- ja puoluerahoituksen uudistamistarpeet. Lähtökohdaksi työryhmä otti kuitenkin erityisesti huomioon ensin mainitussa mietinnössä esitetyn toteamuksen siitä, että ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä sellaisiin lainsäädännöllisiin uudistuksiin, jotka lisäävät merkittävästi Valtiontalouden tarkastusviraston valvontatehtäviä. Työryhmä halusi varmistaa, että vaali- ja puoluerahoituslainsäädäntöön liittyvät hallinnolliset menettelyt ovat mahdollisimman sujuvia niin puolueiden, ehdokkaiden kuin viranomaistenkin näkökulmasta. Työryhmä tuli yksimielisesti siihen tulokseen, että osa valiokunnan esittämistä huomioista on tarkoituksenmukaista hoitaa lainsäädäntömuutoksilla, nimittäin:

- presidentinvaalin tukiyhdistyksen saattaminen VTV:n valvonnan piiriin,
- europarlamenttivaalien toisen varajäsenen saattaminen ilmoitusvelvolliseksi,
- VTV:n valvontatehtävän päättymisajankohdan täsmentäminen kahdeksaksi kuukaudeksi vaalien tuloksen vahvistamisesta,
- puolueen VTV:lle toimittamiseksi asiakirjoiksi säädettäisiin toimintakertomus ja tasekirja.

Osa huomioista katsottiin lisäksi voitavan hoitaa VTV:n ohjeistuksella. Toisaalta osa huomioista katsottiin sellaisiksi, ettei niiden toteuttaminen toistaiseksi ole ajankohtaista tai tarkoituksenmukaista.